

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Стаття присвячується питанню підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Розглядаються особливості формування художніх умінь у процесі професійної підготовки студентів мистецько-педагогічних спеціальностей.

Анотация. Статья посвящена вопросу подготовки будущих учителей изобразительного искусства. Рассматриваются особенности формирования художественных умений в процессе профессиональной подготовки студентов изобразительно-педагогических специальностей.

Annotation. This article is devoted a question of training future visual arts teachers. Here are considered features of formation art abilities in the process of professional students training in visual-pedagogical specialties.

Постановка проблеми. Демократичні і соціокультурні тенденції розвитку українського суспільства означили передумови для наукових перетворень, які відбуваються на тлі глобальної інтеграції у світовий простір. У новому ракурсі системи освіти значно підвищуються вимоги до рівня освіченості, культури та професіоналізму фахівців. За таких умов саме освіта, як соціальний інститут, стає ресурсом отримання якісних знань, орієнтує молодь на засвоєння професійних умінь, які, у свою чергу, пов'язані безпосередньо з фаховою мобільністю майбутніх професіоналів. Для того, щоб задовольнити потребу суспільства на шляху до Європейської спільноти, національна система освіти повинна виявити нові напрямки до всієї освітянської галузі та залучити значні цільові, методичні та технологічні підходи для підготовки професіоналів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури з окресленої проблеми, показав, що у педагогічній науці питання професійної підготовки вчителя, який би відповідав вимогам сьогодення, та формування у нього необхідних умінь розглянуто недостатньо. Дослідження стосувались головним чином: закономірностей та механізмів формування умінь (Е.І.Бойко, О.І.Бульвінська, Г.В.Нікітін, В.Оконь, К.К.Платонов, М.О.Риков, Л.Ф.Спірін, Л.А.Шипіліна, А.В.Усова, В.Ягупов); окремих аспектів професійної діяльності вчителя (О.О.Абдуліна, Н.В.Кузьміна, П.В.Кухарев, О.М.Семенов, Н.Ф.Тализіна, І.Ф.Харламов.); особливостей формування художніх умінь (Н.О.Дівінська, І.М.Мужикова, В.Ф.Орлов, Н.Ф.Тализіна, І.В.Шинтяліна та ін.).

У період перетворень, що відбуваються на тлі глобальної інтеграції у світовий освітній простір, незмінним залишається те, що здобуття професії

відбувається у навчальних закладах різних рівнів акредитації. У законі України «Про вищу освіту» професійна підготовка розкривається як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю. Метою професійної підготовки фахівця є набуття професійної освіти, яка, у свою чергу, є результатом засвоєння систематизованих знань, необхідних умінь.

Формування вмінь відбувається завжди через діяльність, основною метою якої є не просто передача та засвоєння інформації, а й здобуття вмінь, які будуть використані в подальшій професійній діяльності, і саме від рівня їх сформованості залежить якість професійної діяльності фахівця в майбутньому. Професійна діяльність, у свою чергу, розглядається як професія, тобто як рід трудової активності людини, що володіє комплексом спеціальних теоретичних знань і практичних умінь, набутих у результаті спеціальної підготовки. Уміння впливають на рівень підготовленості працівника до виконання трудових операцій у процесі тієї чи іншої професійної діяльності. Ось чому, уміння повинні бути на першому місці, адже від рівня їх сформованості залежить якість підготовки до професійної діяльності з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу, сучасних і перспективних вимог суспільства.

Обумовлюючи близькість змістовних тлумачень, у деяких наукових джерелах професійну діяльність ототожнюють з професією (від лат. *professio* – говорити публічно, повідомляти справу), яку визначають як стійкий відносно широкий вид трудової діяльності людини, яка володіє комплексом спеціальних теоретичних знань та практичних умінь, набутих у результаті спеціальної підготовки, та визначається розподілом праці та її функціональним змістом. До ознак професії належать: виконання провідних функцій, що вимагають високого ступеня майстерності як у стандартних, так і у нових ситуаціях діяльності; розв'язання професійних ситуацій на основі вмінь, що передбачає свободу професіоналів у поєднанні з їх високою відповідальністю та громадським контролем [4].

Питанням особливості формування фахівця у рамках педагогічної професії займалось багато науковців: О.О.Абдуліна, І.Д.Багаєва, Т.Г.Вертенко, О.А.Дубасенюк, Л.В.Ковдрашова, Н.В.Кузьміна, Н.В.Кухарев, І.П.Підласий, К.К.Платонов, О.М.Семенов, Н.Ф.Тализіна, І.Ф.Харламов та ін.

В освітніх словникових джерелах, педагогічна професія розглядається як рід діяльності, в якій джерелом існування людини є оволодіння мистецтвом формування особистості іншої людини засобами свого фаху, а виокремлення певних видів педагогічної діяльності у межах педагогічної праці для вирішення певного класу професійно-педагогічних завдань набуває статусу педагогічної спеціальності [3]. Професія вчитель являє собою щоденну неперервну освіту. Необхідність постійно працювати, підвищувати свій освітній рівень відчувають всі вчителі, адже професіоналізм приходить лише за умови постійної роботи та вдосконаленням умінь, підвищення рівня освіченості.

Для нашого дослідження, важливим є упорядкування складових понять «вміння», як складової професійного стандарту. Згідно з проєктом "Делфі" Європейського Фонду Освіти, «професійний стандарт» - це набір вмінь, які відповідають тому, що людина повинна вміти робити, як це потрібно робити і що для цього необхідно знати, визначений конкретним набором типових професійних характеристик, властивих тій діяльності, котру людина здійснює в рамках професії, спеціальності. Отже, професійні вміння забезпечують адекватність виконання професійної діяльності. Фахівець повинен уміти вирішувати професійні завдання за фаховим призначенням [2].

Дослідниця Н.Ф.Тализіна, розглядаючи уміння якими повинен володіти випускник вузу в сучасних умовах, зводить їх у три великі групи:

- це уміння, які пов'язані з підготовкою студента до дослідницької роботи;

- це уміння, необхідні спеціалісту для його діяльності за спеціальністю з оволодіння конкретною дисципліною;

- третя - це уміння, необхідні майбутньому вчителю, в тому числі і дослідницькі вміння, для успішної педагогічної діяльності [6].

Саме тому студенти педагогічних вузів, мистецьких факультетів у процесі навчання повинні оволодіти низкою педагогічних та художніх вмінь. У педагогічній літературі «вміння» визначаються як способи і прийоми роботи, сукупність практичних дій на основі осмислення мети, принципів, умов, засобів, форм і методів організації роботи з дітьми; уміння, об'єктивно необхідні для оволодіння педагогічною діяльністю. Три групи: уміння, пов'язані з постановкою задач і організацією ситуації; уміння зв'язані із застосуванням прийомів дії і взаємодії; уміння, пов'язані з використанням педагогічного самоаналізу.

Науковець О.О.Абдуліна під педагогічними вміннями розуміє оволодіння засобами й прийомами навчання та виховання, що базуються на усвідомленому використанні психолого-педагогічних і методичних знань. Виділяючи основні напрями в роботі вчителя-вихователя, О.О.Абдуліна дає наступну класифікацію вмінь:

- вміння організації навчального процесу й керівництва діяльністю;

- вміння організації виховної роботи з учнями і керівництва їх самовихованням;

- вміння вести політико-просвітницьку роботу серед населення і пропагувати педагогічні знання;

- вміння вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду, аналізу й узагальнення власного досвіду;

- вміння й навички в галузі самоосвітньої роботи [1].

Інші дослідники (В.Г.Боброва, Н.Н.Кузьмін) вважають, що при визначенні змісту педагогічних вмінь необхідно виходити з аналізу самої діяльності вчителя і виявлення тих базових вмінь, які визначають готовність учителя виконувати свої функції на високому професійному рівні, який за-

безпечує успішне вирішення основних навчально-виховних задач. Тому виділяють:

1) спеціальні вміння, які витікають із природи певної навчальної дисципліни, необхідні для більш глибокого вивчення наук своєї спеціальності;

2) загальні професійно-педагогічні вміння, які поділяються на основні (дидактичні, психологічні, організаційні, суспільно-політичні, просвітницькі) та додаткові (практичні, спортивні, художні);

3) особистісні вміння, серед яких виділяються якості особистості майбутнього вчителя (емоційно-моральні, волевові, інтелектуальні) та педагогічні здібності (дидактичні, комунікативні, організаційні, експресивні).

Результати аналізу значного масиву доробок художників-педагогів засвідчують, що у процесі художньо-педагогічної підготовки на всіх етапах навчання у вищому навчальному закладі за умов цілеспрямованого надбання у випускників системи педагогічних умінь здійснюється формування художніх професійних умінь. Дослідниця І.М.Мужикова, аналізуючи важливі компоненти професійної підготовки вчителя, виділяє педагогічні вміння, як рівень розвитку який зумовлює ступінь майстерності педагогічної діяльності вчителя [5].

Таким чином, педагогічні вміння є складовою складного процесу становлення вчителя-професіонала мистецьких дисциплін. На ряду з педагогічними вміннями деякі дослідники виділяють «професійно-педагогічні уміння». Професійно-педагогічні уміння трактуються, як раціональне використання набутих знань, методів та прийомів навчання і виховання на практиці, що відповідає основним професійним функціям педагогічної діяльності (гностичній, проектувально-конструктивній, діагностичній, дидактичній, методичній, комунікативній, адаптаційній, мотиваційній, організаційній та виховній).

Теорія професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін повинна знаменувати собою єдність фахової підготовки педагога-вихователя і спеціальної підготовки митця-художника на рівні технологічних закономірностей, принципів і методів професійного розвитку особистості. Зауважимо, що обмежені рамками одного виду мистецтва, знання про його окремий вид гальмують професійне становлення вчителя мистецьких дисциплін. Навпаки, знання у різних галузях мистецтва свідчать про високий рівень професіоналізму фахівця. Вирішальне значення має спрямованість його художньо-педагогічного мислення на механізми естетичного розвитку професійної свідомості. Тобто тієї сфери, яка виводить вчителя-предметника (транслятора знань, вмінь і навичок) за вузькі рамки знання свого предмета на рівень педагога, тобто особистості, що виховує, а отже, формує інші особистості і відкриває перед ними можливості для подальшого розвитку і самовдосконалення. Діалектика загального і особливого у процесі взаємодії різновидів мистецтв уможливило обґрунтування педагогічного значення їхньої інтеграції та визначення методичних засад. Так.

наприклад, для студентів музичної спеціальності домінантним видом мистецтва буде музичне, для художників – образотворче.

Значимою складовою професійних умінь студентів художньо-графічних факультетів, наряду з педагогічними, є художні уміння, які у своєму дослідженні визначаємо як володіння системою усвідомлених, цілеспрямованих, взаємопов'язаних розумових і практичних дій, які дозволяють особистості успішно виконувати художньо-аналітичні та художньо-виконавські функції в процесі художньої діяльності. У художньо-педагогічному словнику художньо-педагогічні уміння трактуються як здатність викладача образотворчого мистецтва на високому рівні виконувати живописно-графічні роботи і на професійному рівні вирішувати педагогічні (навчально-виховні) задачі в роботі з дітьми [7].

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що художні уміння дозволяють людині здійснювати образотворчу діяльність на високому якісному рівні. Педагогічні уміння становлять елементи роботи вчителя з дітьми, за їх допомогою відбувається успішна передача теоретичних знань і практичних навиків, засвоєних ним самим. Отже, професійні уміння вчителя включають здатність людини повноцінно здійснювати всебічне навчання і виховання дітей засобами образотворчого мистецтва. Розвиток художньо-професійної освіти потребує зміни пріоритетів в освітньому процесі. Для вчителя образотворчого мистецтва на перший план виходять художні і педагогічні уміння, від рівня сформованості яких залежить якість виконання фахових обов'язків.

Список використаних джерел

1. Абдуліна О. А. Проблема педагогических умений в теории и практике высшего педагогического образования / О. А. Абдуліна // Советская педагогика. - 1976. - № 1. - С. 76-83.
2. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: [монографія] / [За ред. Н. Г. Ничкало]. - Хмельницький: ТУП, 2002. - 334 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. Наук України / [головний ред. В. Г. Кремень]. - К.: Хрїнкам Інтер, 2008. - 1040 с.
4. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна діяльність: сутність та сучасні підходи / О. А. Дубасенюк // Професійна підготовка педагогічних працівників: [науково-методичний збірник]. - Київ-Житомир: ЖДПУ, 2000. - С. 3-9.
5. Мужикова І. М. Методика формування базових знань та умінь з образотворчого мистецтва в майбутніх учителів початкових класів: Дис... канд. пед. наук / І. М. Мужикова. - К., 2004. - 210 с.
6. Таззізіна Н. Ф. Управление процессам усвоения знаний / Н. Ф. Таззізіна. - М.: Изд-во МГУ, 1975. - 343 с.
7. Художественно – педагогический словарь / [сост. Н. К. Шабанов, О. П. Шабанова, М. С. Пронина]. - М.: Академический проект: Трикта, 2005. - 480 с.

Мастіпанова А.В.
Криворізький державний
педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ЦИРКУЛЬНИХ СПРЯЖЕНЬ

Анотація. У статті розглянуті залежності між параметрами циркульних спряжень і їх виконання в навчальному процесі університету.

Ключові слова: циркульні спряження, радіус спряження, радіус кола, тригонометричні функції